

Менеджмент і маркетинг

УДК 351.851:378.1

В.Г. Алькема
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри управлінських технологій,
Університет економіки та права «КРОК»

О.О. Кучмєєв
магістрант,
Університет економіки та права «КРОК»

Порівняльний аналіз моделей управління якістю освітньої діяльності

У статті проведено дослідження зарубіжного досвіду функціонування різних видів національних систем моніторингу якості освіти та викладені результати порівняльного аналізу моделей управління якістю освітньої діяльності.

Ключові слова: моделі управління, якість освітньої діяльності, порівняльний аналіз, національні системи моніторингу якості освіти, освітні стандарти.

В.Г. Алькема
доктор экономических наук, профессор
заведующий кафедры управленческих технологий,
Университет экономики и права «КРОК»

О.О. Кучмеев
магистрант,
Университет экономики и права «КРОК»

Сравнительный анализ моделей управления качеством образовательной деятельности

В статье исследован зарубежный опыт функционирования разных видов национальных систем мониторинга качества образования и приведены результаты сравнительного анализа моделей управления качеством образовательной деятельности.

Ключевые слова: модели управления, качество образовательной деятельности, сравнительный анализ, национальные системы мониторинга качества образования, образовательные стандарты.

V.H. Alkema
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of Managerial Technologies Department
«KROK» University

O.O. Kuchmieiev
Master Degree Student
«KROK» University

Comparative analysis of educational activity quality management systems

In the article the analysis of foreign experience of functioning of various types of national systems of education quality monitoring was conducted; the results of the comparative analysis of models of quality management of educational activities were given.

Key words: *management models, quality of educational activity, comparative analysis of the national system of education quality monitoring, educational standards.*

Постановка проблеми

Підвищення якості освіти посідає протягом останніх років домінуюче місце у питаннях забезпечення конкурентоспроможності освітньої системи України і підготовки кадрів відповідної кваліфікації. Вплив інтеграційних процесів, зростаюча роль глобалізації викликають необхідність використання міжнародних освітніх стандартів і критеріїв оцінки якості у сфері освіти. Водночас різниця у потенційних можливостях і ресурсному забезпеченні освітніх установ України у зіставленні із розвиненими країнами не дозволяє говорити про рівноцінні підходи до питань підвищення якості освіти. Негативний вплив виявляє природна інерційність освітніх процесів, яка втілюється у недостатній здатності системи освіти України протистояти зовнішнім силам. Різні підходи і механізми контролю навчального процесу в освітніх установах викликають необхідність додаткових досліджень і розробки моделі менеджменту якості освіти, прийнятної для національної освітньої системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

На проблеми управління якістю освітньої діяльності і визначення її результативності звертали підвищену увагу вчені різних країн. Зокрема, С. М. Домбровська висвітлює результати досліджень процесів удосконалення державного менеджменту щодо поліпшення якості вищої освіти, розвитку конкурентоспроможності українських вищих навчальних закладів, становлення їхньої самостійності [1]; Дж. Парусінські досліджує особливості розвитку української освітньої системи, тенденції, показники функціонування [2]; Група вчених проводить аналіз упровадження систем менеджменту у вищих навчальних закладах, інтеграцію та координацію освітніх систем [3]; Чміль А. І. розкриває концептуальні підходи до управління якістю вищої освіти з урахуванням принципів, що закладені у міжнародних стандартах ISO 9000, та пропонує модель управління якістю вищої освіти [4]; Група вчених розглядає питання забезпечення якості вищої освіти шляхом створення і сертифікації систем менеджменту якості [5]; Мусієнко І. І. обґрунтовує шляхи та засоби адаптації освіти України до європейського освітнього простору і визначає об'єктивні чинники проблеми якості освіти в Україні [6]. Аналіз зазначених та інших публікацій з цієї тематики свідчить про відсут-

ність системних досліджень щодо порівняльного аналізу моделей управління якістю освітньої діяльності, які застосовуються в освітніх системах різних країн.

Не вирішена раніше частина загальної проблеми

За роки утвердження української національної системи освіти разом із позитивними явищами, в ній з'явилася низка негативних і суперечливих. Одним із таких є фактична відсутність системи моніторингу якості в національній системі освіти. Незважаючи на численні декларації про необхідність її створення, доручення Президентів України, прийняті програмні і нормативні документи, експерти в освітній галузі констатують: система моніторингу в Україні досі не створена. Крім того, слід зазначити, що на даний час склалася ситуація, коли український політикум, здійснюючи реформування освітньої галузі, не має достатньої волі та знань для створення ефективної системи моніторингу якості освіти, а громадянське суспільство – ефективних інструментів і можливостей для участі в цьому процесі. З урахуванням зазначеного, неабиякої актуальності набуває проведення дослідження зарубіжного досвіду функціонування різних видів національних систем моніторингу якості освіти для подальшого його впровадження в Україні.

Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду функціонування різних видів національних систем моніторингу якості освіти та надання пропозицій щодо побудови ефективної системи забезпечення якості освітньої діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу

Загальний огляд зарубіжного досвіду свідчить про функціонування різних видів національних систем моніторингу якості освіти, які формуються в певних політичних контекстах. Їхне утвердження залежить від рівня підзвітності влади громадянам, уваги суспільства до проблем освіти, рівня розвитку методик і технологій збирання інформації, аналізу та використання результатів моніторингу для прийняття управлінських рішень.

Основні форми проведення моніторингу якості освіти представлено на рис. 1. Базовими функціями інституції, що здійснює моніторинг якості освіти є: збирання даних; збереження даних; аналіз даних; утримання інформаційної системи управління освітою.

Рис. 1. Форми проведення моніторингу якості освіти

Джерело: укладено авторами за джерелами [1; 4; 6].

Незважаючи на різноманіття національних систем моніторингу якості середньої освіти, можна виділити загальні засади їхньої побудови.

Визначені на загальнодержавному рівні цілі освіти конкретизуються у встановлених державних освітніх стандартах. Досягнення стандартів дає можливість робити висновок про набуту якості загальної середньої освіти.

Моніторинг виявляє проблеми в реалізації стандартів, на підставі чого розробляються шляхи їхнього вирішення та пропозиції щодо оновлення стандартів. Як правило, встановлюють три типи стандартів освіти: *стандарту змісту освіти* (на основі яких розробляються навчальні програми, підручники); *стандарту навчальних досягнень* (плановані рівні освітніх результатів тих, хто навчається, усієї системи ринку праці); *стандарту можливості навчатися* (вхідні ресурси та умови навчання). Моніторинг якості освіти враховує контекстуальну інформацію, дані про вхідні ресурси і навчальний процес. Збирання та аналіз інформації проводиться на підставі розробленої системи освітніх показників.

Основними категоріями показників моніторингу якості освіти є показники [7; 10; 11; 12-15; 17; 19]:

- *контексту*: демографічного, соціального, економічного, в якому знаходиться система освіти;
- *ресурсів*: фінансових і людських, інвестованих у систему освіти;
- *процесу*: доступ до освіти, участь у навчанні, навчальний прогрес, умови навчання, методики навчання, програми та підручники;
- *освітніх результатів*: навчальні досягнення, перехід на інший ступінь освіти, працевлаштування;
- *довготермінових освітніх результатів*: рівень зайнятості, рівень заробітної плати, цінності та ставлення.

У національних системах моніторингу якості загальної середньої освіти розробляються системи показників для різних рівнів управління освітою, а також для навчального закладу. Збирання інформації за визначеними показниками відбувається з трьох типів джерел даних за допомогою відповідних форм проведення моніторингу [4, с.75]:

а) дані про навчальні досягнення, отримані через: міжнародні порівняльні дослідження якості освіти; національні моніторингові дослідження якості освіти; іспити; внутрішньошкільне оцінювання (підсумкове і поточне);

б) дані освітньої статистики, що збираються, обробляються і зберігаються в інформаційних системах управління освітою;

в) дані опитувань, які отримуються шляхом застосування таких форм моніторингу: міжнародні та національні експертні обговорення та висновки; опитування цільових груп; інспектування; самооцінювання навчальних закладів; атестація закладів освіти; атестація педагогічних працівників; моніторинг роботи педагога щодо вмотивованості учнів до навчання.

Система моніторингу є багаторівневою. Вона передбачає збирання та аналіз інформації на рівнях учня, групи учнів, навчального закладу, на регіональному, національному і міжнародному рівнях. Дані, отримані з різних джерел і за допомогою різних форм моніторингу, інтегруються в інформаційній системі управління освітою різних рівнів, які здатні здійснювати між собою обмін даними.

Національні системи моніторингу якості освіти мають відповідне інституційне забезпечення. Як правило, воно складається з інституції, що здійснює збирання, збереження й аналіз даних про систему освіти та є утримувачем інформаційної системи управління освітою; інституцій, які проводять моніторингові дослідження якості освіти, зовнішні іспити та ін.

Зазначені функції може поєднувати одна інституція. Спеціалізовані інституції, що забезпечують моніторинг якості освіти, як правило, створені як на національному, так і регіональному рівнях. Вони мають можливість здійснювати обмін інформацією з органами управління освітою відповідних рівнів.

Порівняльний аналіз різних національних систем моніторингу [1; 10; 12] якості загальної середньої освіти вказує на відмінності у способах реалізації різних форм моніторингу, застосування різноманітних методик оцінювання якості роботи навчального закладу, інспектування, атестації, самооцінювання шкіл. Своєї особливості має збирання інформації про навчальні досягнення на національному рівні. Для отримання порівняльної інформації про навчальні досягнення, як правило, застосовують зовнішнє оцінювання. Таке оцінювання, що здійснюється в масштабах країни, є централізованим і стандартизованим, тобто організованим із центрального рівня управління за єдиними вимогами до змісту, процедур і критеріїв оцінювання, а також проводиться зовнішньою щодо шкіл інституцією [12, с.133].

Національне оцінювання може бути спрямоване: по-перше, на конкретний результат кожного окремого учня (прикладом є іспити для отримання свідоцтва про певний рівень освіти чи для поділу учнів на групи для продовження навчання у різних типах закладів); по-друге, на сукупний результат груп учнів, який визначається для виявлення певних тенденцій у системі освіти і формування напрямів освітньої політики на різних рівнях управління; по-третє, на відбір до наступного етапу навчання.

Для цілей сертифікації та відбору проводять державні іспити. У більшості країн світу їх використовують також і для моніторингу. Функцію моніторингу може виконувати система загальнонаціонального оцінювання як на основі вибірки, так і всіх учнів. Оцінювання з метою моніторингу є систематичним вимірюванням типових (а не індивідуальних) рівнів успішності учнів [4, с.76].

Іспити і моніторингове оцінювання мають чимало спільного. Вони можуть охоплювати ті ж навчальні програми, застосовувати такі ж методики і технології оцінювання. Відрізняються вони за рівнями агрегування даних та використанням результатів. Іспити надають інформацію про навчальні досягнення окремих людей, а моніторингове дослідження, як правило, оцінює результати системи в цілому. Результати іспитів використовуються для прийняття рішення щодо окремого учня. Результати моніторингового оцінювання застосовуються для винесення думок про загальний стан освіти і для вживання заходів щодо вдосконалення освітніх стандартів та освітнього процесу в цілому.

Обидва підходи, застосовані для моніторингу якості освіти (оцінювання усіх учнів чи оцінювання репрезентативної вибірки), мають свої переваги і недоліки. Національні оцінювання всіх учнів певного року навчання (певного віку) у вигляді іспитів надають інформацію про навчальні досягнення учнів на різних рівнях: індивідуальному; рівні класу; навчального закладу; регіональному; національному.

Оскільки є повна інформація про всі школи, обов'язково будуть виявлені ті, де рівень навчальних досягнень найнижчий. При цьому є можливість обґрунтовано коригувати освітній процес у таких школах. Можуть бути виявлені причини проблем на підставі аналізу результатів оцінювання і даних анкетування учасників навчально-виховного процесу, а також іншої інформації, згрупованої за відповідними показниками. За системного застосування такого оцінювання створюється можливість не тільки зафіксувати навчальні досягнення окремого учня, а й простежити їхній приріст, визначаючи своєрідну «додану освітню вартість».

Використання фіксованих результатів загальнонаціонального оцінювання

для оцінювання якості роботи шкіл у міжнародній практиці вважається не зовсім коректним. Адже результат іспиту зумовлюється трьома групами чинників:

- 1) індивідуальними, такими як здатність особистості до навчання, її попередні навчальні досягнення;
- 2) суспільними, такими як соціальний вплив родини, груп однолітків;
- 3) шкільними, такими як кваліфікація вчителів, методики викладання, умови навчання.

Тому для інтерпретації результатів оцінювання з метою моніторингу дуже важливим показником є «додана освітня вартість», яка визначає індивідуальний освітній прогрес учня впродовж періоду навчання з урахуванням впливу різних груп вищезазначених чинників. Проте для її застосування необхідно мати систему загальнонаціональних оцінювань усіх учнів країни у певних роках їх навчання (або віку) [17, с. 77].

Так, у Великобританії відбувається загальнонаціональне централізоване оцінювання навчальних досягнень учнів у віці 7, 11, 14 і 16 років [2]. Подібні підходи запроваджують і постсоціалістичні країни Європейського Союзу. Наприклад, у Польщі з 2002 року проводять зовнішні іспити після закінчення початкової школи, гімназії (основної школи) та ліцею (старшої школи) [11]. Охоплення значної кількості учасників та велике значення персональних результатів оцінювання для визначення подальшої освітньої траєкторії значно збільшують фінансові видатки на проведення оцінювання.

У національних оцінюваннях навчальних досягнень, що ґрунтуються на вибірках учнів, беруть участь не всі школярі, а аналіз отриманої інформації може виявляти вплив певних факторів на результати оцінювання, визначати тенденції стану системи освіти в цілому тільки на національному чи регіональному рівні. Проте це обмеження дає і низку переваг: таке оцінювання дешевше, може частіше проводитися і бути сфокусованим на певних аспектах.

Системне застосування моніторингових оцінювань, які ґрунтуються на вибірках учнів, передбачають відповідні схеми формування вибірок за черговістю вимірювань, створення інструментарію, аналіз даних та їхню інтерпретацію, повідомлення і публічне використання, стає дієвим механізмом моніторингу якості освіти.

Формування національних систем контролю якості у галузі професійної освіти і навчання (*далі — ПОН*) в країнах Європи в останні роки здійснювалося в рамках Копенгагенського процесу, що сформувався як результат політики Євро-союзу щодо ПОН. Основні напрями розвитку ПОН подано на рис. 2.

Його основні параметри визначені в Резолюції та Декларації Європейської комісії та міністрів освіти європейських країн щодо розвитку і співробітництва в галузі ПОН, які були прийняті в Копенгагені у листопаді 2002 року [12, с. 78]. Щодо забезпечення якості, то ці документи передбачали розроблення загальних критеріїв і принципів якості для системи ПОН, обмін моделями і методами, створення загальноєвропейської системи її забезпечення. Для виконання цих завдань була сформована Технічна робоча група з питань якості, основними функціями якої були визначені: напрацювання принципів, критеріїв, методів та індикаторів оцінювання якості в системі ПОН і формування єдиної системи забезпечення такої якості.

Одним із головних результатів роботи групи стало розроблення Загальної рамки забезпечення якості, в якій описані принципи і процедури, яких мають дотримуватися організатори ПОН [16, с. 124]. За своєю структурою Рамка складається із чотирьох елементів: модель; методологія; система моніторингу; інструменти вимірювання. Також у Рамці визначені основні критерії якості у вигляді

Рис. 2. Напрями розвитку європейської системи професійної освіти і навчання

Джерело: укладено авторами за джерелами [1; 6; 16]

адекватних індикаторів. Важливою характеристикою цього документу є те, що він охоплює всі складові процесу управління якістю підготовки фахівців у системі ПОН та передбачає взаємозв'язок індикаторів, контекстуальної інформації і даних про «вхідні параметри», процеси і результати. Не вдаючись до висновку про загальну ефективність запровадження у європейських державах копенгагенських рекомендацій щодо забезпечення якості в системі ПОН, експерти визначають кілька загальних ознак, що характерні для усіх систем оцінювання якості підготовки робітничих кадрів, які є в більшості країн ЄС [4; 6; 12].

Система оцінювання якості ПОН складається із систем внутрішнього і зовнішнього контролю. Основою формування внутрішніх систем якості є самооцінювання роботи навчальних закладів, органів управління ними. Базовими для систем зовнішнього оцінювання є акредитація, сертифікація навчальних закладів, аналіз виконання стандартів.

Зовнішнє оцінювання, включаючи визнання дипломів і кваліфікацій, акредитація, сертифікація навчальних закладів здійснюються, як правило, незалежними від навчальних закладів та органів управління ними державними або недержавними структурами (агенціями), що користуються авторитетом і повагою у роботодавців та відповідних професійних об'єднань фахівців. Акредитація таких агенцій у деяких країнах не є обов'язковою.

Самооцінювання навчальних закладів передбачає системний і комплексний підхід до аналізу своєї діяльності, а не звіт про неї. Воно спрямоване на встановлення відповідності між діяльністю навчального закладу та результатами, визначення прогалин і перегляд пріоритетів з метою планування розвитку. У різних країнах сформовані різні підходи до проведення самооцінювання, але більшість орієнтується на розроблені Технічною робочою групою рекомендації (Європейський посібник із самооцінки навчальних закладів) [12, с.54]. Для систем підготовки робіт-

ничих кадрів розроблені та впроваджені індикатори якості ПОН із постійним відстеженням і оприлюдненням результатів за допомогою автоматизованих систем [9].

Для визначення результативності та ефективності системи професійної освіти проводиться значна кількість досліджень стану та змін, що відбуваються на ринках праці й освітніх послуг. Аналітичні агенції та інші структури системно займаються моніторингом і прогнозуванням поточних і перспективних потреб ринку праці у кваліфікованих робітниках, а також кваліфікаційних вимог до них з боку роботодавців [8]. Це дає можливість визначити відповідність підготовки робітничих кадрів до потреб ринку праці, що сприяє адекватному плануванню обсягів і напрямів навчання. Завдяки діяльності таких структур визначається певний рівень вимог до якості підготовки кваліфікованих робітників [18, с.123].

Велика увага в системах оцінювання якості надається освітнім стандартам. Вони визначаються на основі професійних стандартів і аналізу ринку праці та розглядаються як певні показники, що їх необхідно досягти для забезпечення певного рівня якості [16, с. 132]. Як правило, стандарти встановлюються двох типів: «вхідні» показники (процес навчання) та результати. У багатьох випадках стандартами, що визначають результат, є Національні рамки кваліфікацій. Таким чином, у країнах ЄС йде активна робота зі створення комплексної системи забезпечення якості ПОН. На жаль, Україна у цих процесах участі не бере.

Дещо іншою є ситуація в системі вищої освіти. Формування і реалізація державної політики у сфері вищої освіти забезпечується через: розвиток автономії навчальних закладів (НЗ) та академічної свободи учасників освітнього процесу; збереження і розвиток системи вищої освіти та підвищення її якості; гармонійну взаємодію національних систем освіти, науки, бізнесу та держави; розвиток наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності навчальних закладів та їх інтеграцію з виробництвом; розширення можливостей для здобуття вищої освіти та освіти протягом життя.

Система забезпечення якості вищої освіти в Україні складається з елементів, наведених на рис. 3. Система внутрішнього забезпечення якості передбачає здійснення вищими навчальними закладами наступних процедур і заходів щодо забезпечення:

- підвищення кваліфікації педагогічних, наукових, науково-педагогічних працівників;
- необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою;
- наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;
- публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації;
- ефективної системи запобігання та виявлення плагіату в наукових працях працівників ВНЗ і здобувачів вищої освіти.

Система внутрішнього забезпечення якості освіти ВНЗ має оцінюватися Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) щодо її відповідності вимогам стандартів та систем забезпечення якості освіти. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.), система стандартів вищої освіти складається з: стандартів освітньої діяльності; стандартів вищої освіти.

Стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю розробляє центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки з урахуванням пропозицій галузевих державних органів, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади, і галузевих об'єднань організацій роботодавців та затверджує їх за погодженням з

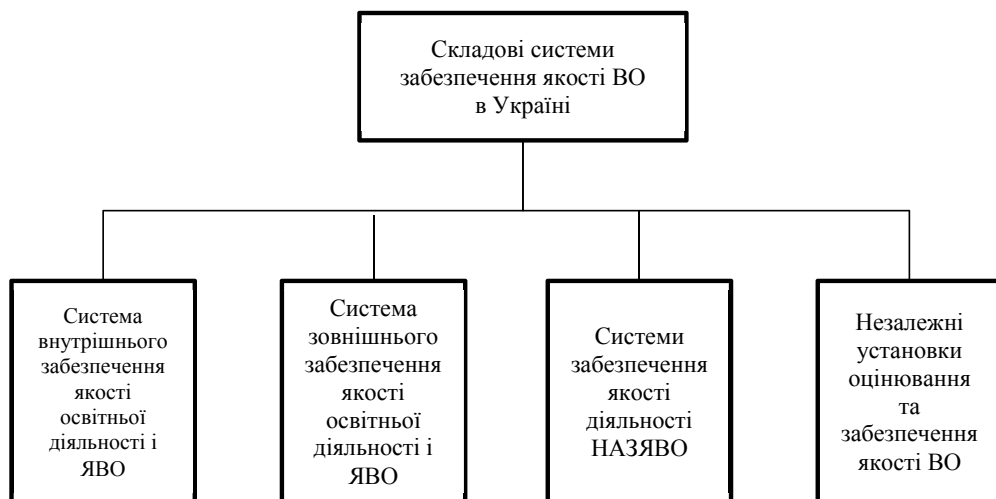

Рис. 3. Складові систем забезпечення якості вищої освіти в Україні

Джерело: укладено авторами за джерелами [1; 6; 12]

Національним агенством із забезпечення якості освіти. Стосовно системи забезпечення якості Національним агенством із забезпечення якості освіти варто зазначити, що новий закон «Про вищу освіту» передбачає створення НАЗЯВО, до якого переходить значна частина повноважень Міністерства освіти й науки. Національне агенство із забезпечення якості вищої освіти є юридичною особою, яка діє згідно з цим законом і статутом, що затверджується Кабінетом Міністрів України – однак поки що Національне агенство не виконує своїх функцій із забезпечення якості освіти в Україні. Оцінювання освітньої програми, результатів навчання та/або вищих навчальних закладів (їхніх структурних підрозділів) можуть здійснювати недержавні організації (установи, агенції, бюро тощо), акредитовані НАЗЯВО – незалежні установи оцінювання та забезпечення якості вищої освіти.

Метою діяльності незалежних установ є вироблення рекомендацій і надання допомоги вищим навчальним закладам в організації системи забезпечення якості вищої освіти та внесення пропозицій до НАЗЯВО щодо акредитації освітньої програми. Однак поки що незалежні установи не функціонують в Україні.

Якщо оцінювати, з огляду на забезпечення якості освіти, параметри Національної рамки кваліфікацій (затверджена Урядом України 23 листопада 2011 року; однією зі складових мети її ухвалення задеклароване «введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців»), то слід зазначити наступне:

1. У вітчизняній Національній рамці кваліфікацій не відображені будь-які (навіть на концептуальному рівні) підходи до забезпечення якості вищої освіти, що є обов'язковою умовою формування подібних документів в ЄПВО.

2. Через суттєві прогалини у формуванні концептуальних засад Національної рамки кваліфікацій, ігнорування вимог, що існують до подібних документів у ЄПВО, опис кваліфікацій, який є у документі, не може бути зрозумілим на міжнародному рівні, що унеможливує порівняння результатів функціонування української вищої освіти з національними освітніми системами інших країн.

3. У документі не йдеться про академічні кваліфікації як такі. Вони мали би бути представлені через системні результати навчання, як це зроблено у провідних європейських державах. Такі результати навчання становлять сукупність знань, на-

вичок і компетенцій, яких набуває людина та/або здатна продемонструвати їх після завершення процесу навчання – формального, неформального або неофіційного.

Для системи моніторингу якості вищої освіти визначення таких системних результатів навчання є важливою умовою її ефективного функціонування. Однак, не знаходячи їх у Національній рамці кваліфікації та враховуючи інші її характеристики, зазначені вище, можна стверджувати, що документ на даний час не забезпечує формування системи забезпечення якості української вищої освіти.

Висновки

Отже, в Україні фактично не створена національна система моніторингу якості освіти. Це унеможливує формування ефективної освітньої політики, веде до неефективного використання бюджетних і приватних коштів, знецінює сутність та зміст освітньої діяльності, зумовлює породження корупційних схем і, в кінцевому підсумку, суттєво впливає на національну безпеку держави.

Нормативні документи, що стосуються питань моніторингу та оцінювання якості освіти, прийняті в останній рік, не можуть забезпечити створення такої системи. Вони орієнтовані на отримання формальних показників, проведення безсистемних ситуативних контрольних процедур, розвиток процесів централізації в управлінні освітньою системою. В Україні не розроблена концепція та модель національної системи моніторингу якості освіти. Існуючі програмні та нормативні документи обмежуються проголошенням декларацій на кшталт «підвищення якості» замість визначення її конкретних показників, яких необхідно досягнути і досягнення яких можна виміряти. Це не дає можливості перейти від гасел щодо забезпечення якості до конкретних дій з її забезпечення. Серйозною причиною, що зумовлює відсутність в Україні системи моніторингу та оцінювання якості освіти і унеможливує її ефективне функціонування в майбутньому, є відсутність чіткого тлумачення сутності поняття «якість освіти», змістових характеристик його конкретних аспектів. В одних випадках якість освіти розуміють як певну суму знань випускників навчальних закладів, в інших – як кваліфікацію викладачів, рівень матеріально-технічного забезпечення, наявність сертифікованої системи управління якістю тощо. Натомість, для українських реалій практично незатребуваними є такі показники якісної освіти, як її актуальність та значущість для потреб сучасної економіки, суспільного та особистого життя; орієнтація освітньої системи на гнучкість, самостійність, ініціативність, інноваційність, готовність її випускників до продовження навчання. Необхідні широкі дискусії провідних учених, політиків, керівників і працівників закладів освіти, споживачів освітніх послуг, роботодавців, представників громадянського суспільства для досягнення загальнонаціонального консенсусу у тлумаченні та сприйнятті поняття «якість освіти», яке буде адаптоване з підходами, що є загальноприйнятими в світовому освітньому просторі.

В Україні відсутня визначена та адаптована з освітніми цілями система державних освітніх стандартів, аналіз виконання яких міг би давати підстави для висновків про якість функціонування освітньої системи. Освітні стандарти, що існують та розробляються, функціонально не призначені для використання їх із метою об'єктивного вимірювання, тому що, як правило, не мають кількісних визначень; вони є малоприсадибними для здійснення порівнянь та діагностування; у їхній підготовці не беруть реальної участі замовники і споживачі освітніх послуг; далеко не у всіх випадках їх можна вважати валідними і надійними. Як правило, існуючі освітні стандарти не зв'язані з очікуваними конкретними результатами функціонування систем загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти, хоча б тому, що такі цілі не визначені або є декларативними. Із цих причин

система моніторингу якості освіти не працює і не може ефективно та професійно виконувати покладені на неї завдання. Суттєвим фактором, що спотворює існуючі ситуативні та фрагментарні освітні дослідження і не дає можливості створити ефективної моніторингової системи в майбутньому, є те, що оцінюванням якості освітньої діяльності в Україні займаються виключно органи управління освітою. Із цього процесу виключені представники громадянського суспільства, замовники і споживачі освітніх послуг. Хоча чинне українське законодавство і передбачає можливості створення та функціонування незалежних агенцій з оцінювання якості освіти, на даний час вони не функціонують. Оцінювання якості освітньої діяльності в Україні не є відкритою та публічною процедурою; результати ситуативних і фрагментарних моніторингових досліджень, що проводилися як у регіонах, так і в загальнонаціональному масштабі, невідомі громадськості, замовникам і споживачам освітніх послуг. Громадянське суспільство позбавлене доступу до об'єктивної та достовірної інформації про стан функціонування освітньої галузі.

В Україні є гостра необхідність розроблення та впровадження ефективної та надійної моделі системи моніторингу якості освіти, яка забезпечувала б політиків, управлінців, практиків, представників громадянського суспільства, замовників і споживачів освітніх послуг об'єктивною, аналітичною, порівнювальною інформацією про стан і перспективи функціонування освітньої системи. Для побудови ефективної системи забезпечення якості освітньої діяльності можна запропонувати поєднання вимог стандартів серії ISO, стандартів EFMD (EQUIS), методичних рекомендацій і стандартів Європейської асоціації із забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти.

Література

1. *Домбровська С. М.* Державні механізми менеджменту якості вищої освіти України [Текст] / С. М. Домбровська // Управління. – 2013. – №2. – С. 54-59.
2. *Parusinski J.* Ukraine's Higher Education Institutions: Fighting isolation [Електронний ресурс] / J. Parusinski // European Focus. – №7. – 2015. – Режим доступу: http://www.icps.com.ua/files/articles/56/10/EF_7_2015_ENG.pdf.
3. *Кайдалова А. В.* Актуальність впровадження систем менеджменту якості у вищих навчальних закладах медичного та фармацевтичного профілю в Україні та країнах СНД [Текст] / А. В. Кайдалова, О. В. Посилкіна // Соціальна фармація: стан, проблеми та перспективи: міжн. наук.-практ. інтернет-конференція, 17-20 берез. 2014 р. – Х.: Вид-во НФаУ, 2014. – С.354-356.
4. *Чміль А.І.* Принципи формування системи управління якістю освіти в умовах реформування [Текст] / А. І. Чміль // Післядипломна освіта в Україні. – 2015. – №2 (9). – С. 75-76.
5. *Коровкин М. В.* Система менеджмента качества в вузе [Текст] / М. В. Коровкин, С. Б. Могильницький, А. И. Чучалин // Инженерное образование. – 2015. – №3. – С. 62-73.
6. *Мусієнко І. І.* Принципові відмінності системи освіти України від вимог європейського простору вищої освіти [Текст] / І. І. Мусієнко // Наукові праці. Державне управління. – 2010. – Вип. 135. – Т. 147. – С. 28-31.
7. The system of education in Ukraine: the state and prospects of development (Razumkov Centre analytical report) [Текст] / Razumkov Centre // National security & defense. – 2014. – № 4. – Р. 2-36.
8. Ukrstat.org – публікація документів Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/en/operativ/operativ2013/ibd/nsoz/nsoz12_u.htm.
9. Навчання у ВНЗ очима студентів (Загальнонаціональне опитування студентів) [Електронний ресурс] / Фонд «Демократичні ініціативи» ім. І. Кучеріва. — Режим доступу: <http://dif.org.ua/ua/polls/2015-year/erthet5yk7tl>.
10. *Найденова И. Е.* Мониторинг качества профессиональной подготовки студентов туристического ВУЗа: дис. канд. пед. наук: 13.00.08 / Найденова Ирина Евгеньевна. – Москва, 2010. – 176 с.

11. *Parusinski J.* Ukraine's Higher Education Institutions: Fighting isolation [Електронний ресурс] / J. Parusinski // European Focus. – №7. – 2010. – Режим доступу: http://www.icps.com.ua/files/articles/56/10/EF_7_2010_ENG.pdf.
12. *Полянская Г. М.* Управление качеством образования учащихся в современной школе: дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Г. М. Полянская. – Саратов, 2007. – 144 с.
13. *Приходько В.* Ранжування ВНЗ як інструмент державно-громадського управління якістю вищої освіти / В. Приходько, С. Шевченко // Вища школа. – 2008. – № 7. – С. 33–43.
14. *Селезнева Н. А.* Теоретико-методологические основы качества высшего образования (научный доклад) [Электронный ресурс] / Н. А. Селезнева, А. И. Субетто. – Режим доступа: <http://trinitas.ru/rus/doc/0012/001a/00120115.htm/>.
15. *Управління якістю освіти у вищих навчальних закладах [Текст] : навч. посіб. : у 2 ч. 1: Теоретичні засади формування систем управління якістю надання освітніх послуг / кол. авт. ; за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 136 с.*
16. *Управління якістю освіти: досвід та інновації: колективна монографія / під заг. ред. Л. Л. Сушенцевої, Н. В. Житник. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2014. – 462 с.*
17. *Яременко П. С.* Якість освіти в Україні / П. С. Яременко – К.: Лібра, 2011. – 157 с.
18. *Ясінець П. С.* Якість освіти у ВНЗ / П. С. Ясінець – К.: Лібра, 2008. – 212 с.
19. *Яхнін Я. К.* Сучасні підходи до якості освіти / Я. К. Яхнін – К.: Наук. думка, 2010. – 143 с.

УДК 658.14:631.14

О.О. Лелюк
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та менеджменту підприємства,
Університет економіки та права «КРОК»*

Управління витратами на формування техніко-технологічного потенціалу аграрних підприємств

У статті проаналізовано наявний техніко-технологічний потенціал аграрних підприємств України. Обґрунтовано доцільність та визначено витрати на залучення позичкового капіталу для придбання сільськогосподарської техніки. Запропоновано методику визначення вартості оренди та підряду техніки.

Ключові слова: *техніко-технологічний потенціал, форми залучення сільськогосподарської техніки, інвестиційні витрати, ефект фінансового лівериджу, вартість оренди техніки.*

О.О. Лелюк
*кандидат экономических наук,
доцент кафедры экономики и менеджмента предприятия,
Университет экономики и права «КРОК»*

Управление затратами на формирование технико-технологического потенциала аграрных предприятий

В статье проанализирован имеющийся технико-технологический потенциал аграрных предприятий Украины. Обоснована целесообразность и определены расходы